

PRIEKŠVĀRDS

Šis ir trešais zinātnisko rakstu krājums, ko sagatavojis RTU Inženierzinātņu vēstures pētniecības centrs (IVPC). Rakstu pamatā galvenokārt ir RTU 59. starptautiskās zinātniskās konferences 2018. gada 10. oktobrī nolasītie referāti, to autori ir Latvijas un Lietuvas zinātnieki, zinātņu vēsturnieki un pedagogi. Pētījumos aplūkotas Rīgas Politehnikuma (RP) / Rīgas Politehniskā institūta (RPI) absolventu, mācībspēku un darbinieku dzīves gaitas. Krājumā publicēti astoņi pētījumi.

Rakstu krājumu ievada divi raksti, kas veltīti arhitektiem, atzīmējot augstākās arhitektūras izglītības Latvijā 150. gadadienu. RTU IVPC direktores *Dr. sc. ing. Ilzes Gudro* un arhitekta akadēmiķa *Dr. habil. arch. Jāņa Krastiņa* kopraksts ir pētījums par arhitekti Dainu Dannebergu, kura 2019. gada 25. martā atzīmēja nozīmīgu dzīves jubileju. Arhitekta devusi nozīmīgu ieguldījumu RPI / RTU studentu pilsētiņas Ķīpsalā projektēšanā 20. gadsimta otrajā pusē, strādājusi RPI un projektējusi vēl daudzas ēkas ne tikai Latvijā. Savukārt latviešu izcelsmes Lietuvas arhitekta Kārļa Reisona darbs starpkaru laikā bija saistīts galvenokārt ar Lietuvu, un Latvijā realizēti vien pāris viņa projektu. K. Reisona veikumu Kauņā pētījuši Lietuvas Inženiergrafikas un ģeometrijas biedrības biedrs Sigits Vlads Saladžinsks un Vītauta Dižā Universitātes doktorante un Letonikas centra administratore Kristina Vaisvalavičiene.

Četri raksti veltīti RPI absolventiem inženieriem. Mehānikas nodaļas 1904. gada absolventa, inženiera, uzņēmēja un pedagoga Jāņa Baumaņa (1878–1945) mūža veikumu pētījušas un aprakstījušas RTU doktorante Lāsma Gaitniece un RTU IVPC Vēstures pētniecības un zinātnisko publikāciju nodaļas vadītāja profesore *Dr. paed. Alīda Zigmunde*. Ķīmijas nodaļu 1913. gadā absolvējis J. Baumaņa brālis Augusts Baumanis (1883–1966), kura darbību inženierzinātnēs un pedagoģijā apkopojusi RTU profesore *Dr. paed. A. Zigmunde*. Par Inženieru nodaļas 1914. gada absolventu Mihailu Krivošapkinu (1888–1943) koprakstu veidojusi vēsturniece *Dr. hist.* Tatjana Feigmane un inženiera mazmeita, RPI absolvente arhitekta Liēna Ivonna Šervinska. Rakstā izmantotas fotogrāfijas no inženiera mantinieku privātarhīviem. Arī Latvijas Universitātes (LU) lektore Ērikas Lankas un RTU profesore *Dr. paed.* Alīdas Zigmundes koprakstā par Mehānikas fakultātes 1964. gada absolventu Arno Līci izmantotas ilustrācijas no raksta varoņa privātarhīva. Vairums inženiera, izgudrotāja un sportista A. Līča privāto fotogrāfiju un iegūto diplomu kopiju tiek publicēts pirmo reizi.

Aviācijas vēsturnieks Ginters Zolingers vairākus gadus apzinājis periodiku aeronautikā (1783–1945), izdarot secinājumus par dažādu valstu līderību aviācijā un saistot to ar izdevumu daudzumu. LU vadošās pētnieces *Dr. philos.* Svetlanas Kovaļčukas raksts par RPI direktora (1906–1916) profesora Voldemāra fon Knīrīma (1849–1935) ieguldījumu zinātniskajos pētījumos RP un RPI institūta mācību un izmēģinājumu saimniecībā «Pētermuiža». Pētījums tapis, atzīmējot V. fon Knīrīma 170. gadadienu.

2018./2019. studiju gads atnesis sēru vēstis – mūžībā aizsaukti: Jevgeņijs Čarkovs, Jānis Gerhards, Ilgars Grosvalds, Helmutš Guļevskis, Ivars Knēts, Anatolijs Ļevčenkovs, Inta Strakova, kā arī RTU Padomnieku konventa loceklis Vilnis Krēsliņš un Goda doktors Vītauts Milašs (*Vytautas Milašius*; Kauņas Tehnoloģiju universitāte, Lietuva).

Rakstu krājumu noslēdz RTU 2018./2019. studiju gada nozīmīgāko notikumu hronika (01.09.2018–31.08.2019).

Pētījumi RTU un inženierzinātņu vēsturē turpinās, un to rezultāti tiks publicēti nākamajos RTU IVPC zinātnisko rakstu krājumos.

Galvenā redaktore Alīda Zigmunde

FOREWORD

This is the third volume of the scientific journal of RTU Research Centre for Engineering History (RCEH). The articles in the journal mainly are reports from the 59th International Scientific Conference held on 10 October 2018. The authors of articles are Latvian and Lithuanian scientists, historians of science and pedagogues. The articles review the lives of graduates, lecturers and employees of Riga Polytechnicum (RP) / Riga Polytechnic Institute (RPI), as well as identify Latvians who lived outside the present territory of Latvia and studied in RPI until the foundation of the Republic of Latvia. The volume contains eight articles.

In the celebration of the 150th anniversary of higher architectural education in Latvia the volume begins with two articles dedicated to architects. Director of RTU RCEH *Dr. sc. ing. Ilze Gudro* and architect Academician *Dr. habil. arch. Jānis Krastiņš* carried out a research on architect *Daina Danneberga* who celebrated a significant anniversary on 25 March 2019. The architect has made a significant contribution to the design of RPI / RTU Campus on *Kīpsala* Island in the second half of the 20th century; has worked at RPI and designed more buildings not only in Latvia. In turn, work of Latvian-born Lithuania's architect *Karolis Reisonas* during interwar period was mainly connected with Lithuania and only few projects were realized in Latvia. The achievements of *K. Reisonas* were studied by a member of *Lithuanian Society for Engineering Graphics and Geometry* *Sigitas Vladas Saladžinskas* and administrator of the VMU Centre of Letonics, PhD student of Vytautas Magnus University *Kristina Vaisvalavičienė*.

Four articles are devoted to RPI graduates-engineers. The lifetime performance of the graduate of the Department of Mechanics, engineer, entrepreneur and teacher *Jānis Baumanis* (1878–1945) was studied and described by RTU PhD student *Lāsma Gaitniece* and Head of the Department for Historic Research and Scientific Publications of RCEH, RTU Professor *Dr. paed. Alīda Zigmunde*. In 1913, *Augusts Baumanis* (1883–1966), the brother of *J. Baumanis*, graduated from the Department of Chemistry. His works in engineering and pedagogy were compiled by RTU Professor *Dr. paed. Alīda Zigmunde*. An article about the graduate of the Department of Engineering (1914) of RPI Mikhail Krivoshapkin (1888–1943) was written by historian *Dr. hist. Tatjana Feigmane* and the granddaughter of engineer, graduate of RPI, architect *Liena Ivonna Šervinska*. Photographs from private archives of heirs of engineers are used in the article. Illustrations used in article about a graduate of

Faculty of Mechanics (1964) *Arno Līcis* also were used from the private archive of the main character. The study about the engineer was done by a lecturer of the University of Latvia (UL) *Ērika Lanka* and RTU Professor *Dr. paed. Alīda Zigmunde*. Most of the photographs and copies of diplomas obtained by the engineer, inventor and athlete *A. Līcis* are published for the first time.

For several years, aviation historian Guenter Solinger has been identifying periodicals in aeronautics (1783–1945), drawing conclusions on the leadership of different countries in aviation and linking it to the number of editions. The article by Senior Researcher of UL *Dr. philos. Svetlana Kovaļčuka* reflects the contribution of Director of RPI (1906–1916) Professor Woldemar von Knieriem (1849–1935) to the training and experimental farm «*Peterhof*» of RP and RPI. The study was carried out in celebration of the 170th anniversary of W. von Knieriem.

2018/2019 study year brought mournful messages: *Jevgeņijs Čarkovs, Jānis Gerhards, Ilgars Grosvalds, Helmutš Guļevskis, Ivars Knēts, Anatolijs Ļevčenkovs, Inta Strakova*, a member of the RTU Advisory Board *Vilnis Krēslīšs* and RTU Honorary Doctor *Vytautas Milašius* (Kaunas University of Technology, Lithuania) passed away.

The volume concludes with a chronology of key events and achievements of academic year 2018/2019 from 1 September 2018 to 31 August 2019.

Research in the field of engineering and history of RPI / RTU continues and the results will be published in future scientific articles.

Editor-in-Chief *Alīda Zigmunde*

ПРЕДИСЛОВИЕ

Настоящий сборник является третьим сборником научных трудов, подготовленных Центром по исследованию истории инженерно-технических наук Рижского технического университета (ЦИИИТН РТУ). В основе статей главным образом – доклады, зачитанные на 59-ой международной научной конференции РТУ 10 октября 2018 года, их авторами являются ученые, историки науки и педагоги из Латвии и Литвы. В статьях исследован жизненный путь выпускников, преподавателей и сотрудников Рижского политехникума (РП) / Рижского политехнического института (РПИ). В сборнике опубликованы восемь исследований.

Сборник статей открывают две статьи, посвященные архитекторам, отмечая 150-летие высшего архитектурного образования в Латвии. Общая статья директора ЦИИИИН РТУ *Dr. sc. ing.* Илзе Гудро и архитектора академика *Dr. habil. arch.* Яниса Крастыньша является исследованием об архитекторе Дайне Даннеберге, которая отметила знаменательный юбилей 25-го марта 2019 года. Архитектор внесла значительный вклад в проектирование студенческого городка РПИ / РТУ на Кипсале во второй половине 20-го века, работала в РПИ и спроектировала также множество зданий, и не только в Латвии. В свою очередь, работа латвийского архитектора Карлиса Рейсона в межвоенный период была в основном связана с Литвой, и лишь несколько его проектов были реализованы в Латвии. Прделанную в Каунасе работу К. Рейсона изучали Сигитас Владас Саладжинскас, член Литовского общества инженерной графики и геометрии, и Кристина Ваисвалавичиене, докторант и администратор Центра латтоники Университета Витаутаса Великого в Каунасе.

Четыре статьи посвящены выпускникам-инженерам РПИ. Жизненный вклад выпускника, инженера, предпринимателя и преподавателя Отделения механики Яниса Бауманиса (1878–1945) изучили и описали аспирант РТУ Ласма Гайтниеце и начальник отдела ЦИИИИН РТУ профессор *Dr. paed.* Алида Зигмунде. В 1913 году Химическое отделение окончил брат Яниса Бауманиса Август Бауманис (1883–1966), чью деятельность в области инженерных наук и педагогики систематизировала профессор РТУ А. Зигмунде. Общую статью о выпускнике Инженерного отделения 1914 года Михаиле Кривошапкине (1888–1943) написали историк *Dr. hist.* Татьяна Фейгмане и внучка инженера, выпускница РПИ,

архитектор Лиена Ивонна Шервинска. В статье использованы фотографии из частных архивов наследников инженера. Также в совместной статье профессора Латвийского университета (ЛУ) Эрики Ланки и профессора РТУ *Dr. paed.* Алиды Зигмунде о выпускнике Механического факультета 1964 года Арно Лицисе были использованы иллюстрации из личного архива героя. Большинство копий личных фотографий и полученных дипломов инженера, изобретателя и спортсмена А. Лициса публикуются впервые.

В течение нескольких лет историк авиации Гюнтер Золлингер выявлял периодические издания по аэронавтике (1783–1945), делая выводы о лидерстве разных стран в авиации и связывая его с количеством изданий. Статья ведущего научного сотрудника ЛУ *Dr. philos.* Светланы Ковальчук о вкладе профессора Вольдемара фон Книрима (1849–1935), директора РПИ (1906–1916), в научные исследования научно-экспериментального хозяйства «Петермуйжа» в Рижском политехникуме и Рижском политехническом институте. Исследование посвящено празднованию 170-летнего юбилея В. фон Книрима.

2018–2019 учебный год принес скорбные вести – нас покинули: Евгений Царьков, Янис Герхардс, Иварс Кнетс, Анатолий Левченков, Инта Стракова, Хелмутс Гулевскис, а также член Конвента советников РТУ Вилнис Креслиньш и Почетный доктор РТУ Витаутас Милашиус (*Vytautas Milašius*; Каунасский технологический университет, Литва).

Сборник завершает хронология наиболее важных событий РТУ в 2018/2019 учебном году (01.09.2018–31.08.2019).

Исследования в области истории инженерных наук РТУ продолжаются, и их результаты будут опубликованы в следующих сборниках научных статей ЦИИИИ РТУ.

Главный редактор Алида Зигмунде